

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน
กรณีศึกษา : ชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
Promotion of Efficiency Strategies of Hearing Spread Voiced Online Case Study :
At Sai Kong Din Community, Seanseab Subdistrict, Minburi District, Bangkok

นายประสิทธิ์ หวังมีอาจ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร ตี๋ยง และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงเดือน ไม้สนธิ์

Abstract

The objectives of this study was 1) to study the process on how to spread voiced online from Sai-Kong-Din community (kamal ul islamic) 2) to reinforce the proficiency on how to on how to spread voiced online from Sai-Kong-Din community (kamal ul islamic) and 3) to assess the reinforcement of proficiency on how to spread voiced online from Sai-Kong-Din community (kamal ul islamic). The population used in this study were 230 persons in Sai-Kong-Din community (kamal ul Islamic) and 10 voiced online spokesmen. These samples were taken by using sample sampling technique and the tools used in this study were non-structur questionnaire, questionnaire on how to spread voiced online, small-group nothing form, seminar and field trip program. It was found that population in this community who listened to the spread voiced online regularly, which was middle clear. Their listening period on Monday to Friday was 08.00-08.15 a.m. and 05.00 - 06.00 p.m. on the weekends. Their favorite new was local news. Their favorite program was the news, especially, health care news. Their satisfaction on spreading voiced online before reinforcing technical strategies was in average level with 3.17 The voiced online spokesmen were interviewed small group meeting and field studies was held to promote the efficiency of the voiced online spokesmen on changing the voiced online program about healthcare at 08.00 - 09.30 am. and the news and local news daily at 04.00 - 05.30 pm. As the listeners' proposal after listening to a month of testing program. After that, the program was assessed by the listeners in the community. It was found that the listeners' satisfaction was on high level at 3.91. For each satisfaction, it was shown that in high level.

Keyword : Technical Study to promote the efficiency of the Voiced online Spokesmen

บทคัดย่อ

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน : กรณีศึกษา ชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) 2) เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) และ 3) เพื่อประเมินผลการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) จำนวน 230 คน นักจัดรายการเสียงตามสายจำนวน 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 240 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างแบบสอบถามการดำเนินงานเสียงตามสาย แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย โครงการฝึกอบรม และโครงการศึกษาดูงาน

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานเสียงตามสายก่อนการส่งเสริมประสิทธิภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับฟังเสียงตามสายเป็นประจำ โดยมีความชัดเจนของการรับฟังเสียงตามสายปานกลาง ช่วงเวลาในการรับฟังเสียงตามสาย คือ 08.00 - 08.15 น. วันเสาร์ อาทิตย์ชอบรับฟังช่วงเวลา 17.00 - 18.00 น. หัวข้อที่ชอบฟังคือข่าวท้องถิ่น รูปแบบรายการที่ชอบมากที่สุดคือ ข่าว โดยเฉพาะข่าวสารสุขภาพ โดยมีความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายก่อนการใช้ยุทธศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.17 หลังการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาล์ลอีสลาม) โดยการสัมภาษณ์นักจัดรายการ การประชุมกลุ่มย่อย การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน เพื่อนำมาใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสาย ได้มีการส่งเสริมการดำเนินงานในเรื่อง การปรับผังรายการเสียงตามสาย ที่ได้เพิ่มรายการข่าวสารสุขภาพในช่วงเวลา เวลา 08.00 - 09.00 น. ของทุกวัน และรายการข่าวและข่าวท้องถิ่นในช่วงเวลา เวลา 16.00 - 17.50 น. ของทุกวัน ตามข้อเสนอแนะของผู้ฟังหลังการปรับผังรายการ และได้ทดลองจัดรายการเป็นเวลา 1 เดือน และให้ประชาชนในชุมชนประเมินความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสาย ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.91 ส่วนความพึงพอใจรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์การส่งเสริมประสิทธิภาพเสียงตามสาย ผู้จัดรายการเสียงตามสาย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าในบรรดาสื่อมวลชน (Mass media) ทั้งหลาย วิทยุกระจายเสียงนับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพล (Potential media) มากกว่าสื่ออื่นใดในประเภทเดียวกัน เพราะมีจำนวนผู้รับฟังจำนวนมาก ด้วยเหตุที่วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ทุกแห่งหน ด้วยเวลาที่รวดเร็วที่สุด จึงสามารถทันเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน อีกทั้งรายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อสำคัญที่สามารถโน้มน้าว ตรึงอารมณ์ ก่อให้เกิดความรู้สึก หรือสร้างความเชื่อ ทศนคติแก่ผู้ฟังได้ ดังนั้นวิทยุกระจายเสียงจึงเป็นเครื่องมือที่ถูกนำไปใช้ในลักษณะต่างๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ ธุรกิจการค้า การโฆษณาชวนเชื่อ การบริการ และพัฒนาประเทศ หรือการใช้เพื่อการศึกษาทั่วโลก (ภราดร ปรางค์จันทร์, 2544, หน้า 1) การกระจายเสียงตามสายเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งลักษณะคล้ายกับวิทยุกระจายเสียง แต่จะย่อขนาดให้เล็กลงได้ โดยกระจายเสียงไปตามสายสัญญาณได้ตามจุดต่างๆ ให้ครอบคลุมตามที่ต้องการให้ผู้ฟังรับข่าวสารนั้นแทนการกระจายเสียง โดยอาศัยการส่งสัญญาณวิทยุที่สามารถกระจายเสียงได้กว้างขวาง เพื่อการประชาสัมพันธ์ภายในให้สมาชิกได้รับข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆ ได้รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งระบบเสียงตามสายนี้มีการนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะในโรงเรียนที่พบว่าเกือบ 70 เปอร์เซ็นต์ มีระบบการขยายเสียง (บุญเลิศ วรรณิการ์, 2528, หน้า 1) บางโรงเรียนมีศูนย์กลางกระจายเสียงหรือเสียงตามสายประชาสัมพันธ์ เพื่อเสนอข่าวสาร ความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ความบันเทิง ตลอดจนประชาสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ตามหมู่บ้านก็มีการนำการกระจายเสียงตามสายมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยบางหมู่บ้านเรียกว่าหอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย

โดยที่วิทยุกระจายเสียงและเสียงตามสายมีวัตถุประสงค์และเทคนิคในการจัดรายการคล้ายคลึงกัน แต่แตกต่างกันที่รายการวิทยุจัดโดยหน่วยงานรัฐ มีระบบระเบียบการปฏิบัติงานแน่นอนตายตัว ให้ความรู้กว้างๆ สำหรับผู้ฟังทั่วไป มักเป็นรายการที่จัดทั้งวัน สถานีอยู่ในตัวเมือง ใช้คลื่นวิทยุกระจายเสียง มีกำลังส่งแรงกว่า และลงทุนสูงกว่า สำหรับเสียงตามสายจัดโดยกลุ่มบุคคลหรือคณะที่เป็นหน่วยงานของรัฐบาลหรือเอกชนก็ได้ เช่น กลุ่มโรงเรียน คณะนักศึกษาฝึกงาน ช่วงปฏิบัติงานไม่ตายตัว ให้ข่าวสารความรู้ที่ไม่ตรงกับความสนใจของชาวบ้าน จัดรายการเฉพาะช่วงเวลาที่เหมาะสม สถานีกระจายเสียงอยู่ในหมู่บ้าน กระจายเสียงผ่านลำโพง ทำให้ระยะการรับฟังสั้นกว่า และการลงทุนต่ำ (ภราดร ปรางค์จันทร์, 2544, หน้า 2) ซึ่งในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี เริ่มมีการใช้วิทยุกระจายเสียงอย่างแพร่หลาย โดยจัดทำรายการวิทยุทางสายจากห้องส่งไปยังบ้านเรือนที่มีผู้รับสายเป็นสมาชิกที่มีลำโพงเปิดรับฟังตามสายเก็บค่าสมาชิกรายเดือน ต่อมาจึงมีการแข่งขันในการเปิดให้มีการจัดทำคลื่นวิทยุอย่างเสรี ประชาชนมีโอกาเลือกในการรับฟังจากหลายๆ คลื่นวิทยุ ไม่เสียค่าบริการ แต่เจ้าของสถานีเรียกเก็บค่าโฆษณา (sponsor) จากลูกค้าที่ลงโฆษณาสินค้าผ่านรายการแทน เรียกว่า “โฆษณาทางวิทยุ” (radio advertising) (สากล ไพเราะ, 2545, หน้า 64)

สุเหร่าทรายกองดินเป็นชุมชนก่อสร้างมาประมาณ 100 ปีเศษ มีสมาชิก จำนวน 2,000 ครอบครัว มีจำนวนสมาชิกจำนวน 20,000 คน มีสุเหร่าจำนวน 1 หลัง โรงเรียน 3 หลัง การประชาสัมพันธ์ในชุมชนสุเหร่าทรายกองดินในอดีต ผู้นำศาสนา จะใช้วิธีการบอกกล่าวเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น การประกอบ

ศาสนกิจประจำวันศุกร์ งานแต่งงาน หรือวิธีการประชาสัมพันธ์โดยทางเรือ โดยนำเครื่องขยายเสียงและลำโพงไปติดหัวเรือหรือท้ายเรือ การใช้ตีกองให้ดังๆ เพื่อจะบอกเวลาในการประกอบศาสนกิจประจำห้าเวลา หรือกรณีมีเหตุร้ายเกิดขึ้น เช่น มีคนตายในหมู่บ้านหรือมีกระบือหายในหมู่บ้านหรือในเวลาเกิดสุริยุปราคา ต่อมาได้นำสายโทรศัพท์ที่ใช้แล้วต่อกับเครื่องขยายเสียงและเดินสายโทรศัพท์เก่าไปตามเสาไฟฟ้าไปต่อกับลำโพงจำนวน 5 ตัว รอบบริเวณสุเหร่าทรายกองดิน ต่อมาคนชุมชนมองเห็นความสำคัญ การได้รับรู้ข่าวสารท้องถิ่นและข่าวสารบ้านเมืองจึงได้ต่อสายลำโพงเพิ่มขึ้นโดยค่าใช้จ่ายในการติดตั้งลำโพงชาวบ้านจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง โดยชุมชนจะไปติดตั้งให้ ถึงปัจจุบันมีจำนวนลำโพงที่ติดตั้งจำนวน 700 ตัวโดยที่รูปแบบของรายการเสียงตามสายของชุมชนที่ผ่านมา ช่วงเวลา 06.00 -7.30 น. เป็นการถ่ายทอดเสียงจากวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งเนื้อหารายการเป็นรายการข่าวแบบพูดคุย และข่าวภาคบังคับเวลา 07.00 น. ช่วงเวลา 19.00 เป็นรายการ สลับกับการให้ความรู้ในทุกด้านศาสนา การแนะนำ การตักเตือน โดยเนื้อหาข่าวเป็นแจ้งการดำเนินงาน ชี้แจง เชิญชวนให้ประชาชนร่วมกิจกรรม และแจ้งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลการใช้เสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดินในเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า รายการข่าวอาชญากรรมท้องถิ่น และรายการสปอร์ตงานต่างๆ มีคนในชุมชนให้ความสนใจมาก โดยมีการจัดรายการช่วงเวลา 07.00- 08.30 น. และช่วงเวลา 16.10-17.30 น. เฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ส่วนปัญหาของการใช้เสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน พบว่ามีปัญหา คือ ไม่มีรายการข่าวทุกวัน ไม่มีการประกาศข่าวผู้เสียชีวิตให้รู้ทั่วถึง หรือไม่ชัดเจน การประกาศไม่ชัดเจน เวลาประกาศไม่แน่นอน ระยะเวลาในการกระจายเสียงไม่เหมาะสม การประกาศข่าวผู้เสียชีวิตมีคนในชุมชนได้รับข้อมูลไม่ทั่วถึง

ผู้วิจัยเป็นสมาชิก (สับุรุษ) และที่ปรึกษากฎหมายในชุมชน เห็นความสำคัญของการใช้เสียงตามสายให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ในชุมชน เนื่องจากเป็นแหล่งข่าวสารที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้มากที่สุดแหล่งหนึ่ง แต่ปัจจุบันการใช้งานของเสียงตามสายในชุมชนยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานเสียงตามสายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาใช้ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสาย และเพื่อประเมินผลการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานสื่อเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) ให้มีประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์สูงสุดให้เกิดความคุ้มค่า สนองตอบ

ต่อความต้องการของประชาชนในชุมชน รวมถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันกับกรรมการในชุมชนในการปรับปรุง และส่งเสริมการใช้เสียงตามสายด้านต่างๆ เพื่อให้การใช้สื่อเสียงตามสายที่มีอยู่สามารถใช้เป็นกลไกในการเผยแพร่ให้ความรู้กับประชาชน รวมทั้งเป็นช่องทางในการสื่อสารกับประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้ประโยชน์จากเสียงตามสายเพื่อประชาชนในชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อประเมินผลการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาถึงสภาพการดำเนินงานเสียงตามสาย ผลการรับฟังและพฤติกรรมการรับฟังรายการเสียงตามสาย ความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสาย และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) โดยการสอบถามประชาชนในชุมชนและผู้ดำเนินรายการเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างยุทธศาสตร์และประเมินผลการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม)
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
  - 1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนในชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) ตั้งอยู่แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 845 คน นักจัดรายการเสียงตามสายจำนวน 18 คน
  - 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ประชาชนในชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล้ออิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 230 คน นักจัดรายการเสียง

ตามสายจำนวน 10 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 240 คน ได้มา โดยการสุ่มแบบอย่างง่าย

3) ขอบเขตด้านระยะเวลาทำการวิจัยในช่วงเดือน มีนาคม 2556 เดือนธันวาคม 2556

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีสร้างเครื่องมือ

การวิจัย ยุทธศาสตร์การส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน : กรณีศึกษาชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อสัมภาษณ์นักจัดรายการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม/วิทยุ/วิทยุชุมชน/เสียงตามสาย จำนวน 10 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) ของการจัดรายการที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมและพัฒนา นักจัดรายการของเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

2. แบบสอบถามการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสอบถามประชาชนในชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) เกี่ยวกับการดำเนินรายการเสียงตามสายของชุมชน

3. สร้างแบบสอบถาม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปขอรับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงต่อเนื้อหา (content validity) ความครอบคลุมของเนื้อหา สำนวนภาษา และความถูกต้อง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำเสนอแบบสอบถามคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิด ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลการรับฟังและพฤติกรรม การรับฟังรายการเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานระบบเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) โดยมีวิธีการสร้างดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารผลงานที่เกี่ยวข้องกับการ ประชาสัมพันธ์ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2) ไปใช้ในการเก็บข้อมูล

3) ภายหลังจากได้ปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบ (try-out) กับประชากรชุมชนเกาะใหญ่ มีใช้ชุมชนตัวอย่าง โดยคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 45 ชุด แล้วมาหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (cronbach's coefficient alpha) เพื่อทดสอบค่าความเชื่อมั่น (reliability)

4) นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ประชาชนในชุมชนสามัคคีพัฒนา (กามาลู้ลอิสลาม) ที่กำหนดไว้จำนวน 240 คน

5) นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินรายการเสียงตามสายของชุมชนต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1) การศึกษาบริบท สภาพการใช้ประโยชน์เสียงตามสาย และแนวทาง เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดรายการเสียงตามสายได้ตรงกับความต้องการของชุมชน โดยขอความร่วมมือจากนักจัดรายการเสียงตามสาย ในการจัดเก็บข้อมูลตามแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 คน โดยได้สำรวจข้อมูลในเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2556

2) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำข้อมูลจากการวิเคราะห์มาเป็นแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

3) กำหนดแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานระบบเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ตามผลวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง

4) สัมภาษณ์นักจัดรายการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม/วิทยุ/วิทยุชุมชน/เสียงตามสาย จำนวน 10 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) ของการจัดรายการที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมและพัฒนานักจัดรายการของเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

5) จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

6) จัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบเสียงตามสาย ของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

7) จัดโครงการศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบเสียงตามสาย ของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

8) ดำเนินการระบบเสียงตามสายตั้งแต่เดือนเมษายน-เดือนกันยายน 2556

9) ประเมินผลการพัฒนาการดำเนินงานระบบเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) โดยการเปรียบเทียบผู้รับฟังเสียงตามสายก่อนหลังและความพึงพอใจก่อนและหลังการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ถอดบทสัมภาษณ์นักจัดรายการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม/วิทยุ/วิทยุชุมชน/เสียงตามสาย จำนวน 10 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) ของการจัดรายการที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดรายการของเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) และนำมาบรรยายในรูปตาราง
2. การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดย ข้อมูลเชิงปริมาณดำเนินการโดยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ หลังจากนั้น รหัสข้อมูล และป้อนข้อมูลที่แปลงรหัสข้อมูลลงคอมพิวเตอร์นำมาประมวลผลทางสถิติ จากนั้นนำผลไปวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการโดยวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) จากข้อมูลแบบสอบถาม หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ทำให้ได้แนวทางในการปรับปรุงการจัดรายการเสียงตามสาย
4. ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยการใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ x และ S.D

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 52.50 มีสถานภาพครอบครัวสมรสแล้วร้อยละ 72.08 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 57.51 มีระดับการศึกษาสูงสุดคือระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.33 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 75 มีอาชีพหลักเป็นพนักงานหน่วยงานเอกชนร้อยละ 43.75 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 39.58

ผลการรับฟังและพฤติกรรมกรับฟังรายการเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน สรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รับฟังเสียงตามสายเป็นประจำร้อยละ 52.38 โดยมีความชัดเจนของการรับฟังเสียงตามสายปานกลาง ร้อยละ 56.26 ช่วงเวลาในการรับฟังเสียงตามสายคือ 08.00-08.15 น. ร้อยละ 42.50 ช่วงเวลาของวันเสาร์อาทิตย์ที่ชอบรับฟังเสียงตามสาย ช่วงเวลา 17.00-18.00 น. ร้อยละ 39.17 หัวข้อที่ชอบฟังเสียงตามสาย คือ ข่าวท้องถิ่น ร้อยละ 38.75 รูปแบบรายการเสียงตามสายที่ชอบมากที่สุดคือข่าว ร้อยละ 40.83 กิจกรรมที่ทำขณะรับฟังเสียงตามสายคือฟังยามว่าง ร้อยละ 43.75 ข่าวสารที่ได้รับจากการรับฟังเสียงตามสายคือข่าวสารสุขภาพ ร้อยละ 50.83 โดยได้ประโยชน์จากการรับฟังเสียงตามสาย ร้อยละ 95.00 นำประโยชน์ที่ได้รับจากการฟังเสียงตามสายไปใช้ในชีวิตประจำวันร้อยละ 67.50 และสนใจที่จะร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการเสียงตามสายร้อยละ 82.50

ความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายก่อนการใช้ยุทธศาสตร์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.17 (S.D.= 0.56) และเมื่อพิจารณาตามข้อพบว่าทุกข้อผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายอยู่ในระดับปานกลางทุกเรื่อง

สรุปแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) จนได้ข้อมูลการดำเนินงานเสียงตามสายที่ควรได้รับการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงาน ผู้วิจัยจึงดำเนินการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) โดยสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสาย

สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้จัดรายการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม/วิทยุ/วิทยุชุมชน/เสียงตามสาย ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) ของการจัดรายการที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมและพัฒนาผู้จัดรายการของเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) สรุปได้ว่าการจัดรายการเสียงตามสายที่ดีจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

- 1) การใช้ภาษาในการพูด การใช้เสียงจะต้องถูกต้อง ถูกหลัก และถูกใจผู้ฟังในขณะเดียวกัน เพื่อให้ผู้ฟังติดตาม และติดตาม

- 2) นักจัดรายการที่ดีจะต้องเรียนรู้ถึงความต้องการของผู้ฟัง ส่วนใหญ่ว่า ต้องการฟังรายการแบบใด

- 3) จะต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล ด้านการพูด การศึกษาหาความรู้ในข้อมูลที่กว้างขวางมานำเสนอต่อผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังติดตามและติดตามผลงาน

- 4) จะต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายที่รับฟัง เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร สาระ ความบันเทิง ความรู้ รวมถึงช่วงเวลาของผู้ฟังชอบฟัง

- 5) จะต้องเป็นคนที่มีความรอบรู้และหมั่นศึกษาหาความรู้รอบตัว และสนใจสิ่งรอบข้างอยู่ตลอดเวลา

6) ต้องมีใจ คือ มีใจรัก ใจฝึกฝน และใจดี และจะต้องสร้างเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเองให้เกิดให้ได้

สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

สรุปความคิดเห็นต่อการส่งเสริมระบบเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) พบว่า ประเด็น/หัวข้อที่ต้องการให้นำเสนอ ลำดับที่ 1 คือ รายการปัญหา/เรื่องทุกข์ของชุมชน ลำดับที่ 2 คือ รายการเป็นประโยชน์กับชุมชน ลำดับที่ 3 คือ รายการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ส่วนหัวข้อการนำเสนอข่าวที่ควรส่งเสริม ลำดับแรก คือ นำเสนอกิจกรรม/โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ลำดับที่ 2 คือ นำเสนอประกาศของทางราชการ/หน่วยงาน และภาคเอกชนต่างๆ ลำดับที่ 3 คือ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ความคิดเห็นต่อโฆษก/ผู้ประกาศที่ควรส่งเสริม ลำดับแรก คือ ออกเสียงได้ชัดเจน ถูกต้องตามอักขรวิธี ลำดับที่ 2 คือ ตรงต่อเวลา ลำดับที่ 3 คือ อารมณ์ร่าเริง แจ่มใส

ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมเรื่องลักษณะการประชาสัมพันธ์ข่าวสารลำดับแรก คือ ทันทต่อเหตุการณ์ ลำดับที่ 2 คือ สั้น กระชับ ลำดับที่ 3 คือ ใช้ภาษาเหมาะสมกับเนื้อหา

ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมเรื่องช่วงเวลาในการนำเสนอข่าว ลำดับแรก คือ เวลาเช้า 05.30-8.00 น. ลำดับที่ 2 คือ เวลาเย็น 17.00-18.00 น. ลำดับที่ 3 คือ เวลากลางวัน 12.00-13.00 น.

ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ลำดับแรก คือ คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ลำดับที่ 2 คือ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในผ่านเสียงตามสาย และลำดับที่ 3 คือ เชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ

สรุปผลการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม)

ด้านโฆษก/ผู้ประกาศ ก่อนการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.11 (S.D. = 0.76) อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.56 (S.D. = 0.54) อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านหลักในการพูดก่อนการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม

มีค่าเฉลี่ย 3.10 (S.D. = 0.79) อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงาน เสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.28 (S.D. = 0.75) อยู่ในระดับมาก

ด้านการดึงดูดใจผู้ฟังก่อนการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.07 (S.D. = 0.80) อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.25 (S.D. = 0.80) อยู่ในระดับมาก

สรุปผลการศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) ความพึงพอใจต่อโครงการศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.53 (S.D. = 0.67) อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

หลังการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) โดยการสัมภาษณ์นักจัดรายการ การประชุมกลุ่มย่อย การฝึกอบรม และการศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสาย ได้มีการส่งเสริมการดำเนินงานในเรื่อง การปรับผังรายการเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) มีการปรับผังรายการจากเดิม โดยเพิ่มรายการข่าวสารสุขภาพในช่วงเวลา 08.00-09.00 น. ของทุกวัน และรายการข่าวและข่าวท้องถิ่นในช่วงเวลา 16.00-17.50 น. ของทุกวัน ตามข้อเสนอแนะของผู้ฟังหลังการปรับผังรายการ และได้ทดลองจัดรายการเป็นเวลา 1 เดือน และให้ประชาชนในชุมชนประเมินความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสาย สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.91 ส่วนความพึงพอใจรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเทคนิค มีค่าเฉลี่ย 3.90 (S.D.= 0.67) ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 3.95 และด้านโฆษก มีค่าเฉลี่ย 3.84

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยยุทธศาสตร์การส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน : กรณีศึกษา ชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้ลอิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี

กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในประเด็นสำคัญดังนี้

1) การดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาบริบทการใช้เสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) พบว่า ผลการรับฟังและพฤติกรรม การรับฟังรายการเสียงตามสายของประชาชนในชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน เห็นได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่รับฟังเสียงตามสายเป็นประจำ โดยมีความชัดเจนของการรับฟังเสียงตามสายปานกลาง ช่วงเวลาในการรับฟังเสียงตามสาย คือ 08.00-08.15 น. ช่วงเวลาของวันเสาร์ อาทิตย์ที่ชอบรับฟังเสียงตามสาย ช่วงเวลา 17.00-18.00 น. หัวข้อที่ชอบฟังเสียงตามสาย คือข่าวท้องถิ่น รูปแบบรายการเสียงตามสายที่ชอบมากที่สุดคือข่าว กิจกรรมที่ทำขณะรับฟังเสียงตามสายคือ ฟังยามว่าง ข่าวสารที่ได้รับจากการรับฟังเสียงตามสายคือข่าวสารสุขภาพ ซึ่งประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการรับฟังเสียงตามสาย โดยนำประโยชน์ที่ได้รับจากการฟังเสียงตามสายไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน และสนใจที่จะร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการเสียงตามสาย โดยที่ประชาชนในชุมชนมีความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสาย ก่อนการพัฒนาแนวทางการดำเนินรายการเสียงตามสายโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง จากผลการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นว่าเสียงตามสายเป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อประชาชนในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดข้อมูลที่เป็นข่าวสาร ความบันเทิง เนื่องจากเสียงตามสายเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่สามารถใช้ได้ดีในชุมชน และเป็นสื่อเฉพาะกิจที่ใช้ได้ในชุมชนขนาดกลางจนถึงขนาดเล็ก สามารถเข้าถึงประชาชนในชุมชน ในท้องถิ่นได้ทั่วถึง ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้จากการศึกษา ความพึงพอใจของประชาชน ทำให้ทราบว่า รายการเสียงตามสาย มีประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ แต่ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานรายการเสียงตามสาย เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงได้มากที่สุด โดยอาจจะแทรกเรื่องราว ข่าวสาร ที่กำลังเป็นที่สนใจ เพื่อให้ประชาชนรับทราบข่าวสารที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ จัดรายการให้มีความแปลกใหม่ โดยอาจจะรวมรูปแบบรายการต่างๆ เข้าด้วยกัน เป็นลักษณะที่มีทั้งข่าว สารความรู้ และความบันเทิง เข้าด้วยกันตามความต้องการของประชาชน เพื่อให้ประชาชนพอใจที่จะรับฟังรายการเสียงตามสาย สอดคล้องกับแนวคิดของปราณี ไทยวัฒนานนท์ (2527 หน้า 9) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายหลักของสื่อเสียงตามสาย คือ เพื่อต้องการให้ข้อมูลข่าวสารและความบันเทิง โดยการแจ้งข้อมูลผ่านช่องทางสื่อในรูปแบบเสียงผ่านไปตามสาย เพื่อตอบสนองการรับรู้ของผู้ฟังเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น สื่อเสียงตามสายจากอดีตอยู่ในรูปแบบของการเป็นสื่อเพื่อประโยชน์

ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้หวังผลกำไรจากการผลิตเป็นสื่อที่นิยมกันแพร่หลายในหมู่บ้าน ชุมชนตามต่างจังหวัดที่ห่างไกลความเจริญ เนื่องจากผลิตขึ้นเพื่อแจ้งข่าวสารข้อมูลความรู้ต่างๆ ของคนภายในชุมชน เหมาะสมกับกลุ่มคนในชุมชนที่ด้อยการศึกษา ต่อมาสื่อเสียงตามสายเริ่มเข้ามามีบทบาทในหน่วยงานราชการ บริษัทเอกชน กลุ่มโรงงาน มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นสื่อเฉพาะภายในเพื่อการกระจายข่าวสาร แจ้งข้อมูลภายในองค์กรนั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของคมสัน หุตะแพทย์ (2535, หน้า 87-88) ที่กล่าวว่า เสียงตามสายสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ส่งข่าว ผ่านเครื่องกระจายเสียงได้ทั่วทั้งชุมชน หรือหมู่บ้าน และทันกับความต้องการที่ต้องการสื่อสารประชาสัมพันธ์แบบเร่งด่วน ครอบคลุมพื้นที่ แต่ปัญหาของเสียงตามสายระบบนี้คือ การบำรุงรักษาค่อนข้างยาก เพราะการต่อสายจากเครื่องขยายเสียงไปยังลำโพงที่อยู่ไกลๆ เกิดชำรุดเสียหายง่าย ความดันของเครื่องขยายเสียงก็เป็นอุปสรรคทำให้ความชัดของเสียงแต่ละชุดไม่เท่ากัน จึงมีการนำเทคโนโลยีการสื่อสารแบบใช้คลื่นวิทยุมาใช้แทนสายส่งสัญญาณเสียง แต่ดวงของผู้เกี่ยวข้อง ยังคงเรียก “เสียงตามสาย” อยู่เหมือนเดิม ทั้งที่ไม่มีสายแล้ว แต่มีสถานีเครื่องส่งสัญญาณแล้วแปลงคลื่นเป็นเสียงกระจายไปตามจุดที่กำหนดไว้

2) แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

จากข้อมูลของการดำเนินงานเสียงตามสายที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาในตอนต้นที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) โดยสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายได้คือ

ผลการสัมภาษณ์ผู้จัดรายการสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม/วิทยุ/วิทยุชุมชน/เสียงตามสาย ซึ่งถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดี (Best Practice) ของการจัดรายการที่สามารถใช้เป็นแบบอย่างในการส่งเสริมและพัฒนาผู้จัดรายการของเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) พบว่าในการจัดรายการเสียงตามสายที่ดีจะต้องมีลักษณะ คือ 1) การใช้ภาษาในการพูด การใช้เสียงจะต้องถูกต้อง ถูกหลัก และถูกใจผู้ฟังในขณะเดียวกัน เพื่อให้ผู้ฟังตั้งใจและติดตามนักจัดรายการตลอด 2) นักจัดรายการที่ดีจะต้องเรียนรู้ถึงความต้องการของผู้ฟังส่วนใหญ่ว่า ต้องการฟังรายการแบบใด 3) จะต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านข้อมูล ด้านการพูด การศึกษาหาความรู้ในข้อมูลที่กว้างขวางมานำเสนอต่อผู้ฟัง เพื่อให้ผู้ฟังตั้งใจและติดตามผลงาน 4) จะต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายที่รับฟัง เพื่อที่จะ

สามารถถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร สาระ ความบันเทิง ความรู้ รวมถึงช่วงเวลาให้ผู้ฟังชอบฟัง 5) จะต้องเป็นคนที่ระเบียบและหมั่นศึกษาหาความรู้รอบตัว และสนใจสิ่งรอบข้างอยู่ตลอดเวลา และ 6) ต้องมีใจ คือ มีใจรัก ใจฝึกฝน และใจดี และจะต้องสร้างเอกลักษณ์ที่เป็นของตนเองให้เกิดให้ได้

ผลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูลอิสลาม) พบว่า ประเด็น/หัวข้อที่ต้องการให้นำเสนอ ลำดับแรก คือ รายการปัญหา/เรื่องทุกข์ของชุมชน ลำดับที่ 2 คือ รายการเป็นประโยชน์กับชุมชน ลำดับที่ 3 คือ รายการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความคิดเห็นต่อรูปแบบของรายการที่ควรพัฒนา ลำดับแรก คือ รายการปัญหา/เรื่องทุกข์ของชุมชน ลำดับที่ 2 คือ รายการเป็นประโยชน์กับชุมชน ลำดับที่ 3 คือ รายการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ความคิดเห็นต่อการนำเสนอข่าว ลำดับแรก คือ นำเสนอกิจกรรม/โครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ลำดับที่ 2 คือ นำเสนอประกาศของทางราชการ/หน่วยงานและภาคเอกชนต่างๆ ลำดับที่ 3 คือ เพื่อนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของโฆษก/ผู้ประกาศ ลำดับแรก คือ ออกเสียงได้ชัดเจนถูกต้องตามอักขระวิธี ลำดับที่ 2 คือ ตรงต่อเวลา ลำดับที่ 3 คือ อารมณ์ร่าเริง แจ่มใส ความคิดเห็นต่อการพัฒนาส่วนของลักษณะการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ลำดับแรก คือ ทันทต่อเหตุการณ์ ลำดับที่ 2 คือ สั้น กระชับ ลำดับที่ 3 คือ ใช้ภาษาเหมาะสมกับเนื้อหา ความคิดเห็นต่อช่วงเวลาในการนำเสนอข่าว ลำดับแรก คือ เวลาเช้า 05.30-8.00 น. ลำดับที่ 2 คือ เวลาเย็น 17.00-18.00 น. ลำดับที่ 3 คือ เวลากลางวัน 12.00-13.00 น. และความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ลำดับแรก คือ คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา ลำดับที่ 2 คือ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นผ่านเสียงตามสาย และลำดับที่ 3 คือ เชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ ส่วนผลการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูลอิสลาม) พบว่า ด้านโฆษก/ผู้ประกาศ ก่อนการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.11 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.56 อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านหลักในการพูด ก่อนการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.10 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.28 อยู่ในระดับมาก ด้านการดึงดูดใจผู้ฟัง ก่อนการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสาย

ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 3.07 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการอบรม ผู้เข้าร่วมอบรมให้ความสำคัญในเรื่องการดำเนินงานเสียงตามสายในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย 4.25 อยู่ในระดับมาก ส่วนความพึงพอใจต่อโครงการศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูลอิสลาม) โดยรวมมีค่าเฉลี่ย 4.53 (S.D. = 0.67) อยู่ในระดับมากที่สุด จากผลการศึกษาทำให้เห็นว่า การปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดรายการเสียงตามสายก็มีความสำคัญ เพราะเป็นผู้ที่ต้องนำเสนอเรื่องราว ข้อมูล ข่าวสารให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบ ฉะนั้นการพัฒนาตัวเองถือว่ามีความสำคัญ สอดคล้องกับข้อมูลของ ลาวัลย์ ศรีรัตน์ (2544) ที่กล่าวว่า ในด้านการดำเนินรายการสื่อเสียงตามสาย และความสามารถของผู้ประกาศรายการนั้น เป็นหัวใจสำคัญของสื่อเสียงตามสายที่จะทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ โดยได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรายการสื่อเสียงตามสายว่าจะต้องประกอบด้วย 1) ผู้ฟัง (Audience) ถือเป็นเป้าหมายของการสื่อสาร ผู้ฟังจะเป็นผู้ตัดสินว่ารายการที่จัดอยู่ประสพผลสำเร็จหรือไม่ โดยผู้จัดรายการต้องวิเคราะห์ว่า ผู้ฟังเป็นใคร อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ วิธีทางการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี เพื่อช่วยให้สามารถจัดรายการให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และช่วงเวลาที่ยากฟัง 2) เนื้อหา (content) หมายถึงเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้จัดรายการให้ผู้ฟังเป้าหมายรับฟัง การบรรจุเนื้อหาในรายการควรจะต้องสอดคล้องกันเป็นอย่างดีกับ ผู้ฟังเป้าหมาย ดังนั้นการที่ผู้จัดรายการรู้ผู้ฟังเป้าหมายอย่างละเอียดเพียงใดย่อมจะช่วยให้สามารถรู้แนวของการจัดรายการได้ว่า เนื้อหาอย่างไรจึงเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย 3) วิธีนำเสนอ (Programmer Presentation) เป็นกระบวนการที่จะนำเนื้อหาสาระหรือเรื่องต่างๆ ไปสู่ผู้ฟังอย่างมีศิลปะ ซึ่งจะต้องมีทักษะ และเทคนิคในการสร้างจุดสนใจให้ผู้ฟัง เพราะสื่อเสียงตามสายนั้น ผู้ฟังส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งใจฟังโดยตรง แต่ผู้ฟังอาจจะทำภารกิจอย่างอื่นไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเกื้อ ควรหาเวช (2539 หน้า 71-72) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ ว่าควรประกอบด้วย 1) รายการมีส่วนสัมพันธ์ในบางลักษณะกับผู้ฟัง จนกระทั่งผู้ฟังรู้สึกว่าคุณเองได้มีส่วนร่วมในรายการ โดยอาจจะบรรลุบางอย่างที่มีผลต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อม และกิจกรรมอื่นๆ ของผู้ฟัง และอาจมีการกระตุ้นให้เกิดอารมณ์หรือความรู้สึกบางอย่าง ตัวบุคคลเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ส่วนข้อเท็จจริงและเรื่องราวเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ 2) ความขัดแย้งกันอยู่ภายในรายการ อาจเป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ระหว่างมนุษย์เองหรือระหว่างทรศณะที่แตกต่างกัน หรืออาจสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ผู้ผลิตรายการที่มีประสบการณ์จะปรับระดับของความยาก

ง่ายให้เหมาะสมกับระดับของผู้ฟัง ความซับซ้อนมักจะก่อให้เกิดความสับสน ไม่ใช่ความน่าสนใจ 3) การส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

หลังการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) โดยการสัมภาษณ์นักจัดรายการ การประชุมกลุ่มย่อย การฝึกอบรมและการศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการดำเนินงานเสียงตามสายได้มีการส่งเสริมการดำเนินงานในเรื่อง การปรับผังรายการเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลูล์อิสลาม) มีการปรับผังรายการจากเดิม โดยเพิ่มรายการข่าวสารสุขภาพในช่วงเวลา 08.00-09.00 น. ของทุกวัน และรายการข่าวและข่าวท้องถิ่นในช่วงเวลา 16.00-17.50 น. ของทุกวัน ตามข้อเสนอแนะของผู้ฟัง หลังการปรับผังรายการ และได้ทดลองจัดรายการเป็นเวลา 1 เดือน และให้ประชาชนในชุมชนประเมินความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสาย สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในการรับฟังเสียงตามสายในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.91 ส่วนความพึงพอใจรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านเทคนิค มีค่าเฉลี่ย 3.90 (S.D.= 0.67) ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย 3.95 และด้านโฆษก มีค่าเฉลี่ย 3.84 โดยจากผลการศึกษาทำให้เห็นว่า การจัดการทำบทกระจายเสียงนั้น ย่อมต้องคำนึงถึงเนื้อหาและความสนใจของผู้ฟัง จึงได้มีการดัดแปลงปรับปรุงบทกระจายเสียงเป็นแบบต่างๆ โดยผู้เกี่ยวข้องในวงการได้สังเกตพิจารณาแบบอย่างนั้นๆ มีตัวอย่างและแบบเช่นนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ธัชมล ศรีแก่นจันทร์ (2544, หน้า 131) รายการในเสียงตามสาย มีลักษณะเช่นเดียวกับรายการเสียง คือ ผู้ฟังรับสารจากทางเสียงได้เพียงอย่างเดียว ซึ่งการพิจารณาว่า รายการใดดีหรือไม่ จำเป็นต้องดูองค์ประกอบทั้ง 3 อย่าง คือ 1) รูปแบบรายการทางเสียงตามสายเป็นสิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการต้องคำนึงถึงเป็นสิ่งแรกในการผลิตรายการ เนื่องจากรูปแบบรายการจะเป็นตัวชี้บอกว่า รายการวิทยุที่จัดขึ้นนั้นดีหรือไม่ดีอย่างไร รูปแบบรายการวิทยุแต่ละแบบย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันออกไป สำหรับรายการทางเสียงตามสายนั้น มุ่งเน้นการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การบอกกล่าว การให้ความรู้ และความบันเทิงควบคู่ผสมผสานกันไป 2) เนื้อหาสาระ คือ ส่วนที่สำคัญของรายการ ซึ่งเนื้อหาของเสียงตามสายนั้นจะมีความเฉพาะเจาะจงกลุ่มเป้าหมายมากกว่ารายการวิทยุกระจายเสียงหากเป็นเสียงตามสายตามชนบทก็จะมุ่งเน้นด้านการเกษตร การสาธารณสุข แต่หากเป็นเสียงตามสายในชุมชนเมืองหรือในเขตชุมชนที่มีความเจริญ เช่น เขตเทศบาล ก็จะมุ่งเน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ

การเมือง การเศรษฐกิจ ที่สำคัญ คือข่าวสารประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็สะท้อนสภาพปัญหาของพื้นที่ให้ประชาชนในเขตของการกระจายเสียงได้ทราบ เพื่อร่วมแก้ไข หรือระมัดระวัง หรือ ระมัดระวังตัวเอง ทั้งนี้เนื้อหาของสาระของรายการจะต้องไม่น้อยเกินไป หรือมากเกินไป และไม่ใช่เรื่องที่ฟังแล้วเข้าใจยาก 3) วิธีการนำเสนอ เป็นเทคนิคการสื่อสารในรูปแบบของรายการผ่านสื่อเสียงตามสาย ที่จะต้องคำนึงถึง 3.1) ภาษา จะต้องเป็นภาษาพูดที่สุภาพ เหมาะแก่กลุ่มผู้ฟังทั้งในแง่ของความยากง่ายของภาษา และผลการติดต่อสื่อสาร อาจเป็นภาษาถิ่น หรือภาษาไทยกลางก็ได้ แต่ต้องมีความถูกต้องตามหลักภาษา 3.2) เพลงและเสียงประกอบนำมาใช้เมื่อจำเป็นเพื่อช่วยทำให้รายการน่าฟัง เสริมความเข้าใจแก่ผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลาย ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับเนื้อหารายการ และ 3.3) วิธีการดำเนินรายการ ซึ่งผู้ประกาศ คือคนสำคัญในการดำเนินรายการ ต้องมีความชำนาญในการสื่อสารโดยการพูด มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะพูด มีน้ำเสียงที่เหมาะสม ไม่น่าเด็กมาอ่านข่าวเป็นต้น และสื่อเสียงตามสาย สารข่าวสารที่นำเสนอ ควรเป็นข้อความสั้น กระชับ เรื่องที่เข้าใจง่าย ไม่ยาวเป็นตอนๆ ทั้งนี้เพราะสื่อเสียงตามสายเป็นสื่อที่บังคับฟัง ประชาชนผู้รับฟังสื่อเสียงตามสายไม่สามารถปิดเสียงได้ด้วยตนเอง หากมีประชาชนหรือกลุ่มคนที่ไม่ต้องการฟังเสียงตามสายในช่วงเวลานั้น ไม่สามารถหลีกเลี่ยงไปพื้นที่อื่นๆ ได้ เพราะทั่วเขตพื้นที่ที่ติดตั้งระบบเสียงตามสายจะมีเสียงจากสื่อเสียงตามสายอยู่เสมอ ฉะนั้นการติดตั้งอุปกรณ์และระบบจะต้องพิจารณาติดตั้งในพื้นที่ที่มีประชาชนหนาแน่น เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนส่วนใหญ่ นอกจากนี้การจัดผังรายการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้ประชาชนติดตามฟังรายการเสียงตามสายมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสนองตอบข่าวสารประชาชนในพื้นที่ที่อยากรู้ อยากฟังเรื่องราวข่าวสารในพื้นที่ หรือข่าวสารการเคลื่อนไหวกิจกรรมต่างๆ ที่ใกล้ตัวมากกว่าเรื่องไกลตัว และอาจจะจะมีระบบโทรศัพท์ร่วมรายการ (โฟนอิน) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังหรือประชาชน ได้โทรศัพท์เข้ามาพูดคุย เสนอแนะ เพื่อให้รายการดูมีชีวิตชีวามากขึ้น ลดความเป็นทางการลง อันจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกเป็นกันเอง ฟังแล้วไม่เครียด ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมง่ายขึ้น ซึ่งการประเมินผลก็ถือว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการประเมินผลจะช่วยให้ผู้จัดรายการได้ตัดสินใจจัดทำรายการใด ได้ใกล้เคียงกับความต้องการของผู้ฟังเป้าหมายมากที่สุด ซึ่งหมายถึงการจัดรายการได้รับผลเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้จัดรายการควรระวังจะระลึกอยู่เสมอก็คือ ความสำเร็จในการจัดรายการ ถ้าต้องการนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเมินผลเพียงครั้งเดียวหรือสองครั้งเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีการประเมินเป็นประจำ โดยกระทำเป็น

ระยะๆ ไป ซึ่งอาจจะทำสลับกันไประหว่างวิธีประเมินผลอย่างมีระบบและไม่มีระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1) ควรมีการส่งเสริมให้มีการเปิดเวทีให้บุคคลในท้องถิ่น เช่น ประชาชนต่าง ๆ ชาวบ้าน ศิลปิน ฯลฯ ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนทรรศนะ หรือให้ความรู้แก่ประชาชนที่รับฟังเสียงตามสาย

2) การจัดรายการเสียงตามสายของชุมชนสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้อิสลาม) ควรมีการสร้างสรรคกิจกรรม รูปแบบรายการ หรือแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น และให้ถูกใจกลุ่มประชาชนที่รับฟัง เพื่อที่กลุ่มผู้ฟัง จะได้รู้สึกมีส่วนร่วม ผู้กัฟั และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของรายการเสียงตามสายมากขึ้น

4) ควรมีการบันทึกรายละเอียด การแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของผู้ฟังหรือประชาชนในการนำเสนอแนวทาง ข้อคิดเห็น เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลในการพิจารณาปรับปรุงรายการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการติดตามผลและการส่งเสริมการดำเนินงานเสียงตามสายของสุเหร่าทรายกองดิน (กามาลู้อิสลาม) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินการ

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วม ในการจัดรายการเสียงตามสายของประชาชนในพื้นที่

3) ควรสรรหาเจ้าหน้าที่หรือโฆษกให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ ทำให้สามารถดึงดูดผู้ฟังได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คมสัน หุตะแพย์. (2535). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สยามศิลป์การพิมพ์.

ธัชมล ศรีแก่นจันทร์. (2544). สื่อสารมวลชนเพื่อการโฆษณา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญเกื้อ ควรหาเวช. (2539). การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุศึกษาและวิทยุโรงเรียน. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (บางเขน).

บุญเลิศ กรรณิการ. (2530). การสร้างและพัฒนาระบบเสียงตามสายเพื่อใช้ในสถาบันการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปราณี ไทยวัฒนานนท์. (2527). การแพร่กระจายเสียงในชุมชนชนบท (เสียงตามสาย). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ลาวัลย์ ศรีรัตน์. (2544). ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการบริการด้านเสียงตามสาย งานวิจัย สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภารดร ปรารงค์จันทร์. (2544). ความพึงพอใจของนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อรูปแบบการกระจายเสียงปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการศึกษา) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สากล ไพเราะ. (2545). ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.